

Przeszłość społeczna
Próba konceptualizacji

PUBLIKACJA PRZYGOTOWANA
PRZEZ KOMISJĘ ANTROPOLOGII PRADZIEJÓW I ŚREDNIOWIECZA
DZIAŁAJĄCĄ PRZY KOMITECIE NAUK PRA- I PROTOHISTORYCZNYCH PAN

KOMITET REDAKCYJNY:
ARKADIUSZ MARCINIAK — PRZEWODNICZĄCY
JAN MICHAŁ BURDUKIEWICZ
DOROTA CYNGOT
HANNA KOWALEWSKA-MARSZAŁEK
FRANCISZEK M. STĘPNIOWSKI
STANISŁAW TABACZYŃSKI
ANNA ŻALEWSKA

Przeszłość społeczna

Próba konceptualizacji

Redakcja: Stanisław Tabaczyński, Arkadiusz Marciniak,
Dorota Cyngot, Anna Zalewska

Wydawnicwo Poznańskie • Poznań 2012

© Copyright by Autorzy, 2012
© Copyright by Wydawnictwo Poznańskie Sp. z o.o., Poznań 2012

Redakcja: Roman Bąk

Projekt okładki: Teresa Murak, Dariusz Wyczółkowski
Rzeźba: Teresa Murak, Chrystus Pantokrator 2010, Centrum Rzeźby Orońsko;
materiał: żeliwo, piasek; wym. średnica 2 m
Fotografia: Dariusz Zgutka

Komputerowe opracowanie okładki: Jacek Dudek

Praca współfinansowana ze środków PAN – Komisji Archeologicznej przy Oddziale Poznańskim PAN oraz Instytutu Archeologii i Etnologii PAN.

Niniejszy projekt został zrealizowany przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej (Program Kultura 2007-2013). Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za umieszczoną w niej zawartość merytoryczną.

The project has been funded with support from the European Commission („Culture” 2007-2013). This publication reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

DG Edukacja i Kultura

Program „Kultura”

archaeology in contemporary europe

professional
practices &
public outreach

ISBN 978-83-7177-791-2

Wydawnictwo Poznańskie Sp. z o.o.
ul. Fredry 8, 61-701 Poznań,
Sekretariat: tel. +48 61 853-99-10, faks +48 61 853-80-75
Dział handlowy: tel. +48 61 852-38-44
<http://www.wydawnictwopoznanskie.com>
e-mail: sekretariat@wydawnictwopoznanskie.com

JACEK WRZESIŃSKI, WOJCIECH DZIEDUSZYCKI

Funeralia Lednickie — warsztaty archeologiczno-antropologiczne. Przykład interdyscyplinarności

1. IDEA FUNERALIÓW

Funeralia Lednickie to cykliczne, corocznie organizowane interdyscyplinarne spotkania naukowe poświęcone problematyce badania cmentarzysk, organizowane od kilkunastu lat w Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. Uczestnicy tych spotkań podejmują dyskusję prowadzoną szczególnie nad sposobami chowania zmarłych, obrzędowością pogrzebową oraz wierzeniami i zwyczajami związanymi z kulturą sepulkralną. Każdorazowo dyskusja dotyczy zarówno metodyki badań, interpretacji źródeł, analiz materiału, jak i szeroko rozumianej problematyki związanej z grzebaniem zmarłych, ze zwyczajami pogrzebowymi oraz wierzeniami i obrzędami funeralnymi. Podnoszone zagadnienia rozważane są w szerokim zakresie chronologicznym — od czasów pojawienia się człowieka po współczesność. Prezentowane materiały odnoszą się do wszystkich obszarów kulturowych i geograficznych. Wśród zagadnień poruszanych podczas warsztatów znajdują się także problemy dotyczące różnorodnych uwarunkowań kulturowych mających wpływ na zachowania funeralne.

Funeralia gromadzą liczne grono przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych. Od początku cyklu nie jest to jedynie spotkanie archeologów i antropologów. Biorą w nich udział także specjaliści m.in. z zakresu antropologii kultury, historii, historii sztuki, biologii, mikrobiologii, genetyki, fizyki, geologii, tanatologii, filologii, filozofii. Reprezentują oni różnorodne środowiska naukowe — uniwersytety, akademie nauk, muzea, służby konserwatorskie, prywatne firmy, a w spotkaniach licznie uczestniczą także studenci.

Badania interdyscyplinarne (nie tylko zresztą cmentarzysk) mają sens, jeśli chcemy poznać kontekst osadniczy czy kulturowy danej społeczności. Badanie grobu to badanie sfery wierzeń, zwyczajów, ale także poziomu kulturowego i materialnego danej społeczności. Poszczególne dziedziny nauki cechuje różnorodność wyciąganych wniosków, przenikanie się idei, a także

upadki jednych i narodziny innych koncepcji. Stąd pomysł spotkań funeralnych, podczas których, co prawda, nie prowadzi się wspólnych badań, ale istnieje możliwość wskazania różnych sposobów ich prowadzenia, interpretacji, a w konsekwencji przedyskutowania różnych wizji przeszłości.

Dyskusja, jaka się toczy podczas kolejnych spotkań funeralnych, która jest widoczna w publikacjach, odzwierciedla odrębne drogi, z jakich wywodzą się dwie podstawowe dziedziny mające zdecydowany wpływ na kształt Funeraliów. Z jednej strony jest to archeologia — wiedza o charakterze humanistycznym, z drugiej antropologia — dziedzina wyrosła z nauk biologicznych. Podejście archeologów ma swoje korzenie w humanistycznej tradycji rozumienia i badania kultury, natomiast antropologia zajmuje się człowiekiem z punktu widzenia biologii, z pełną konsekwencją takiego ujęcia badań. Kontrowersje, jakie obserwujemy między tymi dziedzinami, wynikają chyba z prostego niezrozumienia faktu, iż ujęcie biologiczne jest elementem kultury. Rozdzielanie tych dwóch sposobów rozumienia dziejów człowieka na etapie edukacji ma swoje konsekwencje w całej rekonstrukcji i interpretacjach zjawisk kulturowych. Dlatego też często dochodzi do nieporozumień w toku tworzenia wspólnych archeologiczno-antropologicznych programów badawczych, a zwłaszcza podczas dyskusowania wyników, jakie uzyskują obie dyscypliny. Niemniej Funeralia stwarzają okazję do bezpośredniego zetknięcia się badaczy pracujących nad zagadnieniami merytorycznie podobnymi, a ujmowanymi w różnych perspektywach — zarówno biologicznej, jak i historycznej czy społecznej. Dodatkowo bezpośrednia dyskusja pozwala lepiej poznać odmienny warsztat badawczy, a ponadto stwarza możliwość lepszego zrozumienia i bardziej odpowiednich sposobów interpretacji szczegółowych analiz. Organizatorzy mają nadzieję, iż wciąż trwające Funeralia przyczynią się do wzajemnego zrozumienia i spowodują podejmowanie efektywnych wspólnych badań nad przemianami życia człowieka.

2. HISTORIA I PROBLEMATYKA SPOTKAŃ

Pretekstem do cyklicznych spotkań poświęconych tematyce sepulkralnej była prezentacja wyników badań multidyscyplinarnych przeprowadzonych na materiale pozyskanym w trakcie badań cmentarzyska w Dziekanowicach. Spotkanie to odbyło się w listopadzie 1994 roku w Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, a sprawozdanie z przebiegu dyskusji oraz omówienie wyników ukazały się w „Wielkopolskich Sprawozdaniach Archeologicznych” (t. 3/1995, s. 253-256) i w „Studiach Lednickich” (t. 4/1996; 5/1998). Stanowisko, którego dotyczyły wówczas referaty, to wczesnośredniowieczne cmentarzysko szkieletowe — Dziekanowice, stan. 22 (woj. wielkopolskie), leżące na wschodnim brzegu Jeziora Lednickiego, w pobliżu przeprawy mostowej na gród zlokalizowany na wyspie Ostrów Lednicki. Sesja ta zgromadziła sporą

liczbę osób zainteresowanych problematyką badań cmentarzysk. Prezentacja wyników dotychczasowych badań na cmentarzysku, rezultaty wykonanych analiz i późniejsze dyskusje (zwłaszcza w gronie członków Oddziału Poznańskiego SNAP) uświadomiły nam potrzebę organizowania spotkań poświęconych badaniom cmentarzysk, o charakterze nie sesji czy konferencji, a raczej spotkań warsztatowych, łączących doświadczenia zarówno archeologii, jak i antropologii. W przygotowania do organizowania takich warsztatów archeologiczno-antropologicznych, obok Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy i oddziału Poznańskiego Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich, włączyło się także Polskie Towarzystwo Antropologiczne (antropologowie z Instytutu Antropologii UAM w Poznaniu, oraz z ówczesnego Zakładu Antropologii Uniwersytetu Wrocławskiego). Miejscem spotkań początkowo było schronisko na Ostrowie Lednickim, a od 2002 roku spichlerz w folwarku w Dziekanowicach – w kompleksie budynków będących w posiadaniu Muzeum Pierwszych Piastów.

Po kilkuletniej dyskusji nad potrzebą takich warsztatów udało się doprowadzić do drugiego spotkania (20 kwietnia 1999 r.), które przerodziło się w systematyczne, cykliczne mityngi badaczy zjawisk sepulkralnych. Druga sesja dotyczyła przypadków szczególnych pochówków, odbiegających swą specyfiką od „typowości” sepulkralnej analizowanych cmentarzysk, niezależnie od okresu i obszaru kulturowego. Owocem tego spotkania była publikacja *Czarownice. Funeralia Lednickie 2*, red. J. Wrzesiński, Wrocław, Sobótka, 2000.

Trzecie warsztaty odbyły się w 2000 roku (9 maja); w ich trakcie omawiano zagadnienia demograficzne i wykorzystanie zdjęć lotniczych różnorodnych stanowisk archeologicznych na potrzeby badań osadniczych i analiz przemian kulturowych. Materiały tego spotkania nie ukazały się w postaci zwartej publikacji, niemniej teksty dotyczące demografii znalazły się w 7 tomie „Studiów Lednickich” (s. 63-75; 95-141), a omawiające możliwości wykorzystania zdjęć lotniczych – w „ZOW” (R. 55, nr 3-4/2000, s. 77-81).

Kolejne, czwarte spotkanie (8-9 maja 2001 r.) dotyczyło dyskusji toczących się wokół zagadnień związanych z chowaniem zmarłych i przemianami obrządku pogrzebowego, zachodzącymi w związku z różnym sposobem traktowania zmarłego – ciałopaleniem i inhumacją. Materiały ukazały się w publikacji *Popiół i kość. Funeralia Lednickie, spotkanie 4*, red. J. Wrzesiński, Wrocław, Sobótka, 2002.

Piąte Funeralia (8-9 maja 2002 r.) podjęły dyskusję wokół różnic i podobieństw w obrzędowości związanej z chowaniem kobiet i mężczyzn. Podczas tego spotkania omawiano metody pozwalające określić płeć i wiek zmarłych, a także ich kondycję zdrowotną czy status społeczny. Poruszano także zagadnienia związane z rolą i pozycją kobiet i mężczyzn w poszczególnych okresach historycznych i różnych kręgach kulturowych. Materiały opublikowano w tomie *Kobieta – Śmierć – Mężczyzna. Funeralia Lednickie, spotkanie 5*, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, Poznań, 2003.

Podczas szóstych Funeraliów (7-8 maja 2003 r.) poświęcono czas pochówkom dzieci. Rozważano zagadnienia związane ze sposobami grzebania dzieci, zwyczajami łączącymi się z ich chowaniem, a także z postrzeganiem roli dzieci w społeczeństwach różnych kultur i okresów. Poruszano problem podobieństw i różnic w pochówkach dzieci i osób dorosłych, a także zastanawiano się nad obserwowanym, pozornym lub rzeczywistym, brakiem pochówków dzieci na niektórych cmentarzyskach. Materiały opublikowano w tomie: *Dusza maluczka a strata ogromna. Funeralia Lednickie, spotkanie 6*, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzeński, Poznań, 2004.

Kolejne, siódme spotkanie funeralne (11-12 maja 2004 r.) poświęcone było darom, zarówno tym, które możemy rozpoznać jako rzeczywiście towarzyszące zmarłym i które jako przedmioty bezpośrednio z nimi związane znalazły się w grobie, jak i darom funkcjonującym w życiu społecznym. Ważnym elementem odróżniającym dary grobowe od odkrywanych materialnych pozostałości w obrębie grodów, osad i innych stanowisk było też to, iż artefakty owe w trakcie ceremonii funeralnych wraz ze zmarłym uczestniczyły w rytuale przejścia. Stąd też mogły one odgrywać w tym kontekście nową, ważną rolę symboliczną. Materiały opublikowano w tomie: *Do ut des — dar, pochówek, tradycja. Funeralia Lednickie, spotkanie 7*, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzeński, Poznań, 2005.

Warsztaty ósme (10-11 maja 2005 r.) poświęcone były starości. Dążenie do osiągnięcia jak najdłuższego wieku było charakterystyczne dla wielu władców, ale też i dla ludzi przeciętnych zarówno współcześnie, jak i w czasach historycznych. Zasadniczym problemem, jaki postawiliśmy, było zagadnienie — na ile badania archeologiczne, analizy antropologiczne, a także źródła historyczne, literackie czy językowe mogą przybliżyć nam obraz starości w minionych wiekach. Drugim równie istotnym zagadnieniem było spojrzenie na granice wieku starczego: Co jest oznaką biologiczną, a co może być kulturowym wyznacznikiem wieku starczego? Jak człowiek, który osiągnął ten etap życia, był traktowany w przeszłości? Materiały opublikowano w tomie: *Starość wiek spełnienia. Funeralia Lednickie, spotkanie 8*, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzeński, Poznań, 2006.

Dziewiąte spotkanie (10-11 maja 2006 r.) poruszało temat środowiska pośmiertnego człowieka. Podjęta została dyskusja nad problematyką cmentarzysk w dwóch perspektywach — badawczej i interpretacyjnej. Szukano odpowiedzi na pytania typu: Czym jest cmentarzysko — zbiorowiskiem grobów czy pochówków? Cmentarzysko jako miejsce chowania zmarłych i jako sacrum. Interpretacja grobów pojedynczych, peryferyjnych, lokowanych poza granicami cmentarzy. Postawiliśmy szereg pytań dotyczących możliwości interpretowania znalezisk funeralnych: Co odkrywamy na cmentarzysku? Jak rekonstruujemy nekrostrukturę kulturową — groby, pochówki, puste przestrzenie, obiekty towarzyszące (paleniska, miejsca ciałopalenia, miejsca tryzny itp.)? Czym cmentarzyska były (mogły być?)

dla ówczesnych użytkowników, a jaką rolę jako źródła poznania odgrywają dzisiaj i jakie są perspektywy i możliwości badawcze. Czym jest cmentarzysko – czy tylko miejscem, gdzie chowano zmarłych, których dziś staramy się „odkopać i wykorzystać” dla potrzeb badań osadniczych, demograficznych, kulturowych? Czy jest to miejsce, gdzie w przeszłości dochodziło do spotkania dwóch światów – metafizycznego i realnego? Czy współcześnie mamy możliwości, potrzeby i świadomość badania nie tylko materialnych pozostałości miejsc grzebalnych, ale też badając cmentarzyska obcujemy ze światem metafizycznym z przeszłości? Czy jesteśmy w stanie myśleć „tak jak było”, czy jedynie interpretujemy postrzegane przez nas zjawiska? Jaki jest kierunek naszych interpretacji? Czy współczesna refleksja naukowa dopuszcza możliwość badania czegoś więcej niż pozostałości materialne? Jak wygląda bezpośredni kontekst deponowania zmarłych? Czy możemy interpretować zjawiska niezrozumiałe, niewytłumaczalne? Jakie możliwości badawcze i interpretacyjne stwarza współczesna nauka? Jakie techniki badawcze stwarzają potencjalnie szeroką bazę dla badań nad stosunkami międzypersonalnymi, populacyjnymi, międzykulturowymi? Jak daleko możemy posunąć się w naszych interpretacjach – czy istnieją potencjalne ograniczenia, czy dopuszczalna jest nieograniczona interpretacja? Co nas hamuje, a co sprzyja brakom ograniczeń i przełamaniu stereotypów? Tematyka warsztatów dotyczyła zarówno zagadnień związanych z bezpośrednim otoczeniem zmarłego (sam sposób chowania, wyposażenie, towarzyszące zabiegi i czynności), jak i problematyki wiążącej się ze sferą duchową, a odnoszącą się do zwyczajów i wierzeń związanych z chowaniem zmarłych. Poruszane zagadnienia obejmowały szerokie spektrum chronologiczne – od paleolitu po czasy nowożytne, można było też śledzić odmienne podejścia do kwestii obrzędowości sepulkralnej charakterystyczne dla różnych stref kulturowych (Europa, Azja, Afryka). Materiały opublikowano w tomie *Środowisko pośmiertne człowieka. Funeralia Lednickie, spotkanie 9*, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, Poznań, 2007.

Kolejne, dziesiąte warsztaty funeralne, odbyły się 9-10 maja 2007 roku. Podczas tego spotkania podjęto dyskusję wokół wydarzeń niosących za sobą znaczne skutki demograficzne, odbijające się na życiu społeczeństw (klęski naturalne, epidemie, wojny), a także różne wydarzenia i choroby dotykające indywidualnych osobników. Uczestnicy zastanawiali się nad poszukiwaniem, sposobami badań i możliwościami interpretacji mogił zbiorowych, zarówno tych powstałych w wyniku dotknięcia jakiegoś obszaru czy społeczności przez rozmaite klęski naturalne lub wojenne, jak i w konsekwencji panujących epidemii. Podsumowaniem jest publikacja *Epidemie, klęski, wojny. Funeralia Lednickie, spotkanie 10*, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, Poznań, 2008.

Jedenaste Funeralia (14-15 maja 2008 r.) zostały sprowokowane dyskusją podczas poprzednich warsztatów. Dotyczyły niezwykle istotnych i wydaje się

podstawowych dla każdej dziedziny naukowej zagadnień metodycznych i źródłoznawczych. Archeologia przestała bowiem być jedynie metodą gromadzenia nowych danych, ale opiera się na wnioskowaniu na podstawie logicznie stawianych argumentów. Tworzy system naukowego postępowania analizującego przejawy zachowań społecznych, wierzeniowych i przekonań. W dyskusji przewijały się zagadnienia związane z metodami postępowania, uzasadniania prawomocności ustaleń, a także interpretacji i mediacji — sposobami przekazywania informacji od źródła do współczesnego odbiorcy. Wszystko, co zawiera informację o przeszłości i z czego czerpiemy o niej wiedzę, stanowi nasze źródła. Podczas jedenastych Funeraliów stawialiśmy szereg pytań, m.in.: Czy źródło dostarcza informacji obiektywnych? Czy jest nośnikiem informacji, które można odnosić do dawnych symboli, pojęć, znaczeń, czy też jest swego rodzaju skamieliną, którą należy jedynie określić pod względem cech rodzajowych, typologicznych, zaklasyfikować w czasie i przestrzeni? Wykonywanie dokumentacji jest jedną z podstawowych czynności w trakcie procesu badawczego. Wobec uczestników jedenastych Funeraliów postawiliśmy pytania w rodzaju — Czy powstająca dokumentacja jest jedynie zapisem obserwowanej sytuacji, który wynika tylko z możliwości technicznych oraz wiedzy osoby dokumentującej? A może jest efektem odzwierciedlającym strategię badań, wynik selekcji i hierarchizacji opartych na wiedzy i zrozumieniu zachodzących w przeszłości zjawisk? Rezultat dyskusji jedenastych Funeraliów ukazał się w postaci publikacji *Metody. Źródła. Dokumentacja. Funeralia Lednickie, spotkanie 11*, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, Poznań, 2009.

Na dwunastych Funeraliach (13-14 maja 2009 r.) omawiano zagadnienia dotyczące możliwości identyfikacji pochowanych osób na podstawie towarzyszących im przedmiotów czy sposobu i miejsca pochowania. Zastanawiano się, na ile nasza interpretacja społecznej roli, zawodowych zajęć czy pochodzenia etnicznego lub kulturowego zmarłych jest uprawniona, a także nad możliwościami identyfikacji diety, sposobu odżywiania i jego skutków na podstawie wyników szczegółowych analiz antropologicznych, biologicznych, fizyko-chemicznych czy genetycznych. Identyfikacja roli i znaczenia zmarłych przebiegać może na kilku płaszczyznach — osobniczej (rodzinna, rodowa, społeczna), populacyjnej (grupy społeczne, populacje o różnym statusie adaptacyjnym) czy kulturowo-środowiskowej. W spotkaniu uczestniczyli liczni badacze z zagranicy, którzy w swych referatach zaprezentowali m.in. procesy kulturowe (obserwowane na podstawie materiału z badań nekropoli) zachodzące na Bałkanach w okresie przemian, w momencie wkraczania tam nowej religii — chrześcijaństwa.

Materiały z tych warsztatów zostały opublikowane pod tytułem *Tak więc po owocach poznacie ich. Funeralia Lednickie, spotkanie 12*, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, Poznań, 2010.

Funeralia trzynaste *Kim jesteś człowieku?* (12-13 maja 2010 r.) dotyczyły współczesnych interpretacji i naszego stosunku do odkrywanych artefaktów. Pojawie-

nie się wyrażenia „jesteś” nie jest pomyłką ani przypadkiem. Mogłoby się wydawać, iż w odniesieniu do pradziejów nie powinniśmy używać wyrażenia „jesteś”, ale raczej „byłeś”. Chyba nigdy (w odniesieniu zwłaszcza do starszych okresów) nie dowiemy się, kim był naprawdę człowiek pradziejowy, ale raczej nadajemy Jemu swoją własną interpretację, własne oznaczenie, własną rolę. Tak więc człowiek pradziejowy dostaje drugie – nowe życie.

A więc chodziło właśnie o interpretacje. Znowu pojawiło się wiele pytań skierowanych do uczestników, m.in.: Czy na podstawie badań archeologicznych możemy zidentyfikować rolnika, hodowcę, kowala, wojownika...? Czy na podstawie analiz antropologicznych jesteśmy w stanie zidentyfikować pisarzy, astronomów, jeźdźców, kowali, łuczników, tkaczki...? Na jakich podstawach opieramy się, rekonstruując strukturę społeczną, status majątkowy, pozycję konkretnych zmarłych w danej społeczności? Jakie badania wspierają nas w identyfikacji zmarłego osobnika, rodzin, grup społecznych, populacji? I dodatkowo: Na ile wydarzenia historyczne, konkretne daty, znane postaci ułatwiają, a na ile prowadzą do uproszczeń w identyfikacji i rekonstrukcji zmarłych, których szczątki odkrywane są podczas archeologicznych badań wykopaliskowych? Jak łączyć postaci historyczne z identyfikacją szczątków kostnych i źródeł pisanych? Kolejne pytania brzmiały następująco: Jak sobie radzimy z identyfikacją kondycji biologicznej, wyglądu, rekonstrukcją przyżyciowego wyglądu? (omawiano metodykę i techniki stosowane w rekonstrukcji cech fizycznych zmarłych); Czy i na ile jest uzasadniona prosta identyfikacja – przedmiot – wykonywane zajęcie, pełniona funkcja? (dyskutowane były kulturowe i biologiczne wyznaczniki stylu życia); Czy w pełni jest uzasadniona relacja biedny – bogaty → brak wyposażenia – przedmioty w grobie? (omawiano biologiczne i kulturowe wyznaczniki stratyfikacji społecznej grup ludzkich pochowanych na cmentarzyskach); Na ile w identyfikacji osobniczej, populacyjnej są pomocne analizy kulturowe, przyrodnicze? (przedmiotem rozważań były badania wielodyscyplinarne, przyrodnicze i kulturowe, służące do zrekonstruowania związków człowieka ze środowiskiem bytowania w pradziejach i czasach historycznych). Materiały z tego spotkania ukazały się w publikacji *Kim jesteś człowieku? Funeralia Lednickie, spotkanie 13*, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, Poznań, 2011 r.

W maju (11-12) 2011 r. odbyły się kolejne, czternaste Funeralia. Tym razem jako temat dyskusji przygotowano zagadnienia związane z rozumieniem i interpretacją „Obcego”. We współczesnej kulturze naszego kręgu cywilizacyjnego obcy postrzegany jest jako osoba ambiwalentna. Jednak nieco wnikliwsze spojrzenie ujawnia wiele emocji towarzyszących „spotkaniu z obcym”. Mimo pozytywnego nastawienia i ciekawości związanych z „obcowaniem z obcym”, obawy biorą górę i bądź ostrożność, bądź wrogość są częstym akcentem, jaki ujawnia się w postępowaniu wobec niego i sposobie myślenia o nim. W naszej tradycji powszechne jest powiedzenie „gość w dom, Bóg

w dom”, jednak jak wiemy z rozmaitych doświadczeń, traktowanie owych gości i nasze odnoszenie się do nich bywa i bywało rozmaite.

A jak te wzajemne relacje mogły wyglądać w przeszłości? Jak postrzegano obcego kulturowo, etnicznie? Jak postrzegano wyznających inną wiarę, kultuwujących odmienne zwyczaje? Jak postrzegano obcych osadników, sąsiadów przynoszących ze sobą odmienne wartości kulturowe? Jak traktowano chorych, ułomnych, biednych...? Czy „swoi”, z którymi żyjemy, nie stają się „obcymi” po śmierci? Czy z powyżej zadanymi problemami spotykamy się na cmentarzyskach? Czy cmentarzyska są miejscem, gdzie spotykają się „swoi” i „obcy”? Co może być wyznacznikiem „swojskości” i „obcości” — miejsce pochowania, sposób potraktowania zmarłego, przedmioty mu towarzyszące? A może odmienny wygląd — odtwarzany w wyniku analiz antropologicznych czy dzięki zastosowaniu nowoczesnych metod badawczych (m.in. odtwarzanie diety, DNA itp.). Symbolem najnowszych Funeraliów stają się Kain i Abel — bracia, symbol obcości.